

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Національна академія наук України
Інститут філософії ім. Григорія Сковороди

Український філософський фонд

Sententiae

Науковий журнал

Виходить тричі на рік

Заснований у червні 2000 року

XLIII

Issue 1

2024

Вінниця
ВНТУ
2024

Редакційна колегія:

- **Геннадій Аляєв** (Дніпро)
- **Андрій Баумейстер** (Київ)
- **Отфрід Гьофе** (Тюбінген, Німеччина)
- **Доменік Декот** (Клермон-Феран, Франція)
- **Сергій Йосипенко** (Київ/Лозана)
- **Барбара Касен** (Париж, Франція)
- **Саймон Кричлі** (Нью Йорк, США)
- **Олена Луцишина** (Варшава, Польща)
- **Олексій Панич** (Київ)
- **Сергій Пролєєв** (Київ)
- **Сергій Секундант** (Одеса)
- **Микола Симчич** (Київ)
- **Плінію Жункейра Сміт** (Сан-Паулу, Бразилія)
- **Ростислав Ткаченко** (Кембридж, Велика Британія)
- **Марина Ткачук** (Київ)
- **Юрій Чорноморець** (Київ)
- **Іван Іващенко** (Львів), *Заступник головного редактора*
- **Віталій Терлецький** (Київ), *Заступник головного редактора*
- **Олег Хома** (Вінниця), *Головний редактор*

Редакція:

Заступник головного редактора з міжнародного співробітництва

Микола Прадівляний (Вінниця)

Редакційний комітет

Ірина Головащенко (Вінниця)

Анатолій Теклюк (Вінниця)

Ольга Цимбал (Вінниця)

Ельвіра Чухрай (Вінниця), *Відповідальний секретар*

Ігор Немчинов (Київ), *науковий редактор розділу «Наукове життя»*

Видання засноване за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» і видавництва **Пор-Рояль** (Київ).

Виходить за підтримки Спільноти *Sententiae*.

Sententiae є спільним виданням Вінницького національного технічного університету, Інституту філософії НАН України та Українського філософського фонду.

Друкується за рішенням Вченої ради ВНТУ, протокол № 10 від 27.03.2024 р.

DOI журналу:

<https://doi.org/10.31649/sent>

З 2015 року журнал *Sententiae* індексується в Scopus, міжнародній базі даних рефератів і цитувань, що охоплює всі різновиди рецензованих публікацій.

Постановою Президії ВАК України № 5-05/4 від 11.04.2001 часопис *Sententiae* визнано фаховим виданням за спеціальністю «Філософія», наказом № 409 МОН України від 17.03.2020 включено до категорії А Переліку наукових фахових видань України.

Ідентифікатор медіа R30-01506, згідно з рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 31.10.2023 № 1234

Свідоцтво про реєстрацію – КВ 20664-10464 ПР від 18.04.2014, попереднє свідоцтво про реєстрацію – КВ № 4232 від 23.05.2000

Контакти:

e-mail: sententiae2000@gmail.com

Поштова адреса:

SENTENTIAE, кафедра філософії, ВНТУ, вул. *Хмельницьке шосе*, 95, Вінниця, 21021, Україна

© ВНТУ, 2024

СТАТТІ

ТЕМА ЧИСЛА	6	Віталій Терлецький, В'ячеслав Циба (Київ) <i>До 300-річчя Імануеля Канта</i>
	8	Патріція Кітчер (Нью-Йорк, США) <i>Що є необхідним і що є контингентним у Кантовій емпіричній самості?</i>
	18	Гайнер Ф. Клеме (Галс-Вітенберг, ФРН) <i>Гуманність і самозбереження. Кант чи Гайдегер?</i>
ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ	29	Наталія Рева (Бірмінгем, Велика Британія) <i>Усність як елемент історико-філософського дослідження</i>
	44	Наталія Рева (Бірмінгем, Велика Британія), Аміна Кхелуфі (Київ) <i>Усна історія філософії: метод, методологія, (майбутня) дисципліна?</i>

СТАТТІ: ДОДАТОК

51	Освальдо Порчат Перейра (Сан-Паулу, Бразилія) <i>Спільне знання і скептицизм</i>
----	--

ФІЛОСОФСЬКІ ДОВІДНИКИ

90	Сергій Секундант (Одеса), Аріна Орехова (Київ) <i>Час і простір у філософії Ляйбніца. Частина IV</i>
----	---

ПЕРЕКЛАДИ: ДОДАТОК

117	Леся Звонська, Віталій Туренко (Київ) <i>Диоген Лаерцій, «Життя і думки славнозвісних філософів»: стратегія і за- сади українського перекладу</i>
-----	---

АРХІВИ

130	Володимир Пилипович (Перемишль, Польща) <i>Перші відгуки на український переклад Кантових «Пролегомен» за редак- цією Івана Мірчука</i>
-----	---

РЕЦЕНЗІЇ

143	Олександр Корнієнко (Суми) <i>Африка в історії філософської думки. Janz, V. B. (2023). African Philosophy and Enactivist Cognition: The Space of Thought. London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic.</i>
152	Андрій Шиманович (Київ) <i>Summa Theologiae і метафізика духовного життя. Haight, R., SJ, Pach, A., & Kaminski, A. A. (Eds.). (2022). On the Medieval Structure of Spirituality: Thomas Aquinas. New York: Fordham UP.</i>
158	Ельвіра Чухрай (Вінниця) <i>Сенсожиттєва криза й історія філософії. Church, J. (2022). Kant, Liberalism, and the Meaning of Life. Oxford: Oxford UP.</i>

НОВІ ВИДАННЯ

170	Ірина Головащенко (Вінниця) <i>Історико-філософське дослідження і контексти філософування. Возняк, Т. (2024). Експерименти зі словом. Львів: Растр-7; (2022). Мистецтвознавчі есе. Київ: Дух і Літера; (2016). Філософічні есе. Київ: Дух і Літера.</i>
176	Іван Іващенко (Київ) <i>Інший ідеалізм: Барклі, Кант і Шопенгавер. Kerkmann, J. (2024). Unendliches Bewusstsein. Berkeleys Idealismus und dessen kritische Weiterentwicklung bei Kant und Schopenhauer. Berlin & Boston: de Gruyter.</i>
181	Анатолій Теклюк (Вінниця) <i>Путівник світом філософії: Затитай, щоб я тебе побачив. Ворбертон, Н. (2023). Коротка історія філософії. (А. Марховська, Пер.). Київ: Наш формат.</i>
185	Ренат Швець (Київ) <i>Філософ у культурі ingenium 'у. Garrod, R., & Marr, A. (Eds.). (2021). Descartes and the ingenium: the embodied soul in Cartesianism. Leiden: Brill.</i>

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

190	Тетяна Чайка (Нагарія, Ізраїль), Аміна Кхелуфі, Ксенія Мирошник (Київ) <i>Слово письмове і слово усне: у напрямку до усної історії філософії. Частина I. На перетинах долі: Тасмунія старовинного килимка</i>
212	Олександр Єременко (Одеса) <i>День філософа вперше був відсвяткований у Луганську в 2001 році</i>
216	Ілля Давіденко (Київ) <i>Про дружбу, вишанування ювілею Дмитра Чижевського і життя спільноти</i>

Sententiae

Publishers: Vinnytsia National Technical University, Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Philosophical Foundation

The Journal was founded in June 2000 with the assistance of International Renaissance Foundation and publishing company “Port-Royal” (Kyiv)

3 issues per year

Website www.sententiae.vntu.edu.ua

Journal DOI: <https://doi.org/10.31649/sent>

ISSN 2075-6461 (print)

ISSN 2308-8915 (online)

Focus and scope: Sententiae is peer-reviewed journal that publishes original research articles as well as review articles, new Ukrainian translations of classics, archival materials and interviews in all areas of the History of Philosophy

Published with the support of the *Sententiae* Community.

The Editorial Team

Editor in Chief

Oleg Khoma (Vinnytsia) sententiae2000@gmail.com

Editorial Board:

Gennadii Aliaiev (Dnipro) gealyaev@gmail.com

Andrii Baumeister (Kyiv) andrejbaumeister@ukr.net

Barbara Cassin (Paris, France) barbaracassin2@gmail.com

Yuriy Chornomorets (Kyiv) palamist@gmail.com

Simon Critchley (New York, USA) CritchIS@newschool.edu

Dominique Descotes (Clermont-Ferrand, France) Dominique.DESCOTES@univ-bpclermont.fr

Otfried Höffe (Tübingen, Germany) sekretariat.hoeffe@uni-tuebingen.de

Ivan Ivashchenko (Lviv) transzendentalist@gmail.com, Deputy Editor-in-Chief

Olena Łucyszyna (Warsaw, Poland) olucyszyna@iksio.pan.pl

Oleksiy Panych (Kyiv) panych@yahoo.com

Serghii Proleev (Kyiv) uffon@ukr.net

Sergiy Secundant (Odesa) sergiisekundant@gmail.com

Mykola Symchych (Kyiv) msymchych@gmail.com

Plínio Junqueira Smith (São Paulo) plinio.smith@unifesp.br

Vitali Terletsky (Kyiv) terletsky.vi@gmail.com, Deputy Editor-in-Chief

Rostislav Tkachenko (Cambridge, Great Britain) rostislavtkachenko@gmail.com

Maryna Tkachuk (Kyiv) mltkachuk@gmail.com

Serhii Yosypenko (Kyiv/Lausanne) serge.yosypenko@ukr.net

Contact information

Rights & Permissions: **Mykola Pradivliannyi**, *Deputy Chief Editor on International Cooperation*
nickddfs@yahoo.com

“Academic Life” Section Editor: **Ihor Nemchynov**, i.h.nemchynov@npu.edu.ua

Managing Editor: **Elvira Chukhray**, elvica888@gmail.com

Assistants of the Editor-in-Chief: **Iryna Holovashenko, Anatoliy Tekliuk, Olga Tsymbal**

Journal “Sententiae”, 95, Khmelnytske shose, Vinnytsia, 21021, Ukraine

e-mail: sententiae2000@gmail.com

TABLE OF CONTENTS

Issue DOI: <https://doi.org/10.31649/sent43.01>

ARTICLES

<i>TOPIC OF THE ISSUE</i>	6	Vitalii Terletsy, Vyacheslav Tsyba (Kyiv) <i>To the 300th anniversary of Immanuel Kant</i> [UKR]
	8	Patricia Kitcher (New York, USA) <i>What is Necessary and What is Contingent in Kant's Empirical Self?</i> [ENG]
	18	Heiner F. Klemme (Halle-Wittenberg, Germany) <i>Humanity and Self-preservation. Kant or Heidegger?</i> [UKR]
<i>METHODOLOGICAL STUDIES</i>	29	Nataliia Reva (Birmingham, United Kingdom) <i>Orality as an Element of Historico-Philosophical Research</i> [UKR]
	44	Nataliia Reva (Birmingham, United Kingdom), Amina Kkhelufi (Kyiv) <i>Oral History of Philosophy: Method, Methodology, (Future) Discipline?</i> [UKR]

ARTICLES: SUPPLEMENT

- 51 **Oswaldo Porchat Pereira** (São Paulo, Brazil)
Common knowledge and skepticism. [UKR]

PHILOSOPHICAL HANDBOOKS

- 90 **Sergii Secundant** (Odesa), **Arina Oriekhova** (Kyiv)
Time and Space in the Philosophy of Leibnitz. Part IV [UKR]

TRANSLATIONS: SUPPLEMENT

- 117 **Lesia Zvonska, Vitalii Turenko** (Kyiv)
Diogenes Laertius, "Life and Thoughts of Famous Philosophers": strategy and principles of Ukrainian translation [UKR]

ARCHIVES

- 130 **Volodymyr Pylypovych** (Przemyśl, Poland)
First comments on the Ukrainian translation of Kant's "Prolegomena" edited by Ivan Mirčuk [UKR]

REVIEWS

- 143 **Olexandr Kornienko** (Sumy)
Africa in the history of philosophical thought. Janz, B. B. (2023). African Philosophy and Enactivist Cognition: The Space of Thought. London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic. [UKR]
- 152 **Andrii Shymanovych** (Kyiv)
Summa Theologiae and the metaphysics of spiritual life. Haight, R., SJ, Pach, A., & Kaminski, A. A. (Eds.). (2022). On the Medieval Structure of Spirituality: Thomas Aquinas. New York: Fordham UP. [UKR]
- 158 **Elvira Chukhrai** (Vinnitsia)
The life's meaning crisis and the history of philosophy. Church, J. (2022). Kant, Liberalism, and the Meaning of Life. Oxford: Oxford UP. [UKR]

NEW EDITIONS

- 170 **Iryna Holovashenko** (Vinnitsia)
Historico-philosophical research and contexts of philosophizing. Vozniak, T. (2024). Experiments with the Word. Lviv: Rastr-7; (2022). Art Studies Essays. Kyiv: Duh i Litera; (2016). Philosophical essays. Kyiv: Duh i Litera. [UKR]
- 176 **Ivan Ivashchenko** (Kyiv)
Another Idealism: Berkeley, Kant and Schopenhauer. Kerkmann, J. (2024). Unendliches Bewusstsein. Berkeleys Idealismus und dessen kritische Weiterentwicklung bei Kant und Schopenhauer. Berlin & Boston: de Gruyter. [UKR]
- 181 **Anatolii Tekliuk** (Vinnitsia)
Guide to the world of philosophers: Ask me, so that I may see you. Warburton, N. (2023). A little history of philosophy. (A. Markhovska, Trans.). Kyiv: Nash Format. [UKR]
- 185 **Ryemat Shvets** (Kyiv)
A philosopher in the culture of ingenium. Garrod, R., & Marr, A. (Eds.). (2021). Descartes and the ingenium: the embodied soul in Cartesianism. Leiden: Brill. [UKR]

ACADEMIC LIFE

- 190 **Tetiana Chaika** (Nahariya, Israel), **Amina Kkhelufi, Kseniia Myroshnyk** (Kyiv)
The Written Word and the Oral Word: Toward an Oral History of Philosophy. Part I. At the Crossroads of Fate: The Secret of the Ancient Rug. [UKR]
- 212 **Oleksandr Yeremenko** (Odesa)
The Philosopher's Day was first celebrated in Luhansk in 2001 [UKR]
- 216 **Illia Davidenko** (Kyiv)
On friendship, commemorating Dmytro Chyzhevsky's anniversary, and the life of the community [UKR]

Інформація для авторів

- Редколегія приймає до розгляду тексти *будь-якої історико-філософської тематики*: статті (в т.ч. полемічні), переклади, архівні джерела, рецензії, огляди книг і наукової періодики, інформацію про події у царині історії філософії;
 - **фактом подання матеріалу в *Sententiae* автор висловлює згоду з чинними в нашому журналі редакційною політикою, етичними принципами рецензування й редагування статей, політикою відкритого доступу, Положеннями про авторські права та про конфіденційність** <http://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae/about>
 - рішення щодо можливості прийняття до друку здійснюється за результатами «подвійного сліпого» рецензування;
 - матеріали подаються електронною поштою sententiae2000@gmail.com або через сайт журналу <http://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae/information/authors>;
 - **технічні вимоги до тексту**:
орієнтовний обсяг 20–22 тис. знаків; *мови* українська, англійська, французька, німецька; *формат* Word, RTF; *шрифт* Times New Roman, *кегель* 14, *інтервал між рядками* 1,5;
 - **оформлення посилань**:
 - наприкінці статті наводиться нумерований алфавітний список цитованої літератури згідно з форматом **APA** (зразки оформлення літератури за цим форматом див., наприклад, тут: <https://guides.library.uq.edu.au/referencing/apa7/reference-list#s-lg-box-21260541>; можна також скористатися сервісом створення списків літератури з текстового редактора Microsoft Word);
 - посилання в тексті подаються у квадратних дужках і містять:
прізвище автора (редактора, укладача тощо; при наявності кількох авторів, наводиться лише прізвище першого і символ ...) з відповідної позиції у списку літератури / пробіл / **рік видання** / двокрапка / пробіл / **номер сторінки** (або діапазон номерів через тире)
 - зразок оформлення посилання**: [Аристотель 2010: 286], [Aristotle 2008: 17-18];
 - якщо на один рік припадає кілька видань одного автора, цитованих у статті, то у списку літератури такі джерела розташовуються за алфавітом, а після року видання (в т.ч. й у посиланні) слід ставити відповідну літеру латинського алфавіту, починаючи з а (наприклад, 1990a, 1990b, 1990c тощо);
 - зразок оформлення посилання**: [Аристотель 2010a: 286], [Aristotle 2010c: 17-18];
 - у посиланнях на твори, наведені у списку літератури без зазначення автора (збірники, енциклопедії тощо), слід замість прізвища автора наводити перші слова заголовку цитованого видання; якщо фраза виявляється зовеликою чи неприйнятною з інших причин, можна при першому цитуванні запровадити аббревіатуру, описавши її у примітці, й надалі послуговуватися саме аббревіатурою;
 - зразок оформлення посилання**: [Філософський енциклопедичний 2002: 234-235] або [ФЕС 2002: 234-235];
 - якщо видання не має автора, але на офіційній сторінці вказано укладача, відповідального редактора тощо, їх можна наводити замість автора, вдаючись до відповідних позначок за стандартом APA: (Укл.), (Ред.) тощо;
 - за наявності канонічних видань класичних творів із загальноприйнятою пагінацією, краще посилатися на неї, а не на сторінку того чи іншого видання;
 - примітки подаються внизу сторінки або після основного тексту перед списком літератури;
- **при цитуванні слід уникати подвійного перекладу**;
- бажано посилатися на оригінали цитованих іншомовних першоджерел або принаймні зіставляти використовувані переклади з цими оригіналами;
- **статті не розглядатимуться Редколегією, якщо до них не буде додано**:
- 1) короткий опис їхньої наукової новизни; 2) анотацію (українською, англійською та російською мовами, 100-250 слів); 3) переклад назви статті англ. та рос. мовами; 4) перелік ключових слів (укр., рос., англ. мовами; ключові слова відокремлюються крапкою з комою);
- **автори статей також мають подати про себе такі дані**:
- українською та англійською мовами: прізвище, ім'я та по батькові; науковий ступінь, учені звання (за наявності); місце основної роботи, посада;
 - номер телефону, e-mail та (мовою статті) адреса і сфера наукових інтересів.

Instructions to authors

- The Editorial Board considers the texts on *all aspects of the history of philosophy*: articles (including polemical), translations, archival sources, reviews, information on events in the field;
- **By submitting his/her paper to “Sententiae”, the author agrees with our magazine’s Editorial Policy, Ethics and Order of Peer-reviewing, Principles of Open Access, Regulations of Copyright and Privacy, Publication Malpractice Statement** <http://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae/about>;
- The peer-reviewing procedure at “Sententiae” is “double-blind”;
- Authors may submit their papers via e-mail sententiae2000@gmail.com or via our website <http://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae/information/authors>;
- **Requirements to the texts submitted for publication:**
 - 20.000-22.000 characters; DOCX, DOC or RTF format; Times New Roman, 14; line spacing: 1.5;
 - Papers should match **APA** citation style (7th edition);
 - **Sample of reference in the text:** [Aristotle 2008: 17-18];
- Quotations should avoid **double translation** (translation from translation) whenever possible;
- When referring to non-English texts, it is desirable to use their canonical editions in the original language, or at least to compare their English translations with the text of these canonical editions;
- An abstract of about 100-250 words will be required for publication;
- Authors should indicate their research degree and academic title (if any), the main place of employment, position, and specify the field(s) of their research interests.

Наукове видання

SENTENTIAE

XLIII
(№ 1 / 2024)

Літературне редагування *Володимир Стерденко*
Коректор *Юрій Старовойт*
Верстка *Ольга Цимбал*
Дизайн обкладинки *Андрій Шубін*

Ідентифікатор медіа R30-01506,
згідно з рішенням
Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
від 31.10.2023 № 1234

Підписано до друку 23.04.2024 р. Папір офсетний.
Формат 29,7×42 ½. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 26,88.
Наклад 50 пр. Обл.-вид. арк. 27,72. Зам. № 2024-017.

Видавець і виготовлювач —
Вінницький національний технічний університет,
Комп'ютерний інформаційно-видавничий центр.
Головний корпус ВНТУ, к. 114, Хмельницьке шосе, 95,
м. Вінниця, 21021.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.